

UTRIKESUTSKOTTETS UTLÅTANDE 10/2009 rd

Statsrådets redogörelse om Östersjöns utmaningar och Östersjöpolitiken

Till miljöutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 10 juni 2009 statsrådets redogörelse om Östersjöns utmaningar och Östersjöpolitiken (SRR 6/2009 rd) till miljöutskottet för beredning och bestämde samtidigt att utrikesutskottet ska lämna utlåtande i ärendet till miljöutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- migrations- och Europaminister Astrid Thors
- näringsminister Mauri Pekkarinen

- Östersjösamordnare Jari Luoto, utrikesministeriet
- konsultativ tjänsteman Seija Rantakallio, miljöministeriet
- specialmedarbetare Nina Hyvärinen, statsrådets kansli
- överste, direktör Erik Erroll, Strategiska institutionen
- verkställande direktör Olof Widén, Rederierna i Finland
- chef för konsessionsfrågor och samhällsrelationer Sebastian Sass, Nord Stream AG
- chef för havsprogrammet Anita Mäkinen, WWF-Finland.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Utrikesutskottet skrev 2007 ett omfattande betänkande om "Östersjön och den nordliga dimensionen" (UtUB 7/2007 rd). Riksdagen antog utifrån betänkandet ett ställningstagande, där den krävde att regeringen lämnar en redogörelse om Östersjöpolitiken under 2008. Den här redogörelsen är regeringens svar på riksdagens ställningstagande. Utskottet noterar vidare att regeringen rättat sig efter riksdagens krav i betänkandet och tillsatt en Östersjösamordnare med uppdrag att samordna Finlands Östersjöpolitik och delta i den internationella debatten. Dessutom tillsattes det i november 2007 en temporär mi-

nisteriearbetsgrupp under ledning av statsrådets EU-sekretariat och utrikesministeriet för att lägga upp planer för hur regeringens Östersjöstrategier ska genomföras och för Finlands prioriteringar i EU:s interna Östersjöstrategi.

Utrikesutskottet såg i sitt betänkande (UtUB 7/2007 rd) på Östersjön först och främst i ett miljöperspektiv. Miljö- och sjösäkerhetsaspekter var starkt framme också i debatten om betänkandet. Det slogs fast att Östersjöns status var oroväckande och att det var absolut essentiellt att komma överens om sådan samverkan för att förbättra den som spelar en verklig roll för att minska föroreningen av Östersjön. Det är bra att re-

dogörelsen fokuserar på de åtgärder som är viktigast och mest brådskande för Finland, särskilt sådana som gäller Östersjöns status och sjösäkerheten. Utskottet vill att de åtgärder som skrivits in i redogörelsen genomförs och att en uppföljningsrapport överlämnas innan regeringsperioden löper ut.

Östersjön har också ekonomisk potential och är en allt viktigare transportled för personer, varor och energi, enligt redogörelsen. Sjötransporterna på Östersjön och Finska viken har ökat på senare år och tillväxten förmodas fortsätta på sikt. På grund av de starkt ökade transporterna måste fartygstrafiken bli säkrare och utsläppen reduceras. Redogörelsen går på djupet med de här frågorna.

Sakkunniga menar att projekten för att minska utsläppen i och för sig är utmärka men att de kommer att leda till att rederiernas och industrins kostnader stiger och åsamkar utrikeshandeln extra kostnader. Utskottet omfattar kommunikationsutskottets hållning i utlåtande (KoUU 23/2009 rd) och understryker att man i besluten om utsläppsbegränsningar för sjötransporter ser till att skyldigheterna får samma kostnadseffekter för alla havsområden och att de inte försämrar konkurrensvillkoren för aktörerna i ett enskilt område eller ett specifikt land i alltför hög grad. Som redogörelsen framhåller är det livsviktigt att vidta åtgärder för att lindra konsekvenserna t.ex. av att reducera svavelutsläpp om kostnaderna ser ut att bli helt oskäligen. Vilka de sammantagna kostnaderna för utsläppsbegränsningar blir måste klargöras i samråd med näringslivet, rederierna och frivilligorganisationer.

Alla Östersjöstater har vägt in Östersjöns växande roll i sin säkerhets- och försvarspolitik. Ryssland står i begrepp att se över sina stridskrafter, som försvagades när landet råkade i ekonomiskt trångmål på 1990-talet. Ryssland och övriga Östersjöstater har ett viktigt gemensamt intresse i att avskaffa hindren för transport och handel. Att säkerställa dem är en av prioriteringarna också i säkerhets- och försvarspolitik. Utskottet ser på samarbetet om sjölägesbilden som en betydelsefull säkerhetshöjande faktor inom sjötransporter.

Utrikesutskottet anser att man måste vara målmedveten i Östersjöpolitiken. Det har konsekvent stöttat regeringens ambitioner och krävt att Finland har en klar uppfattning om vad det vill i samarbetet om Östersjön och den nordliga dimensionen.

Målen för Östersjöpolitiken kan främjas nationellt, bilateralt, eller genom EU eller internationella organisationer. Tyngden i vår egen Östersjöpolitik avgörs av hur ambitiösa mål vi ställer upp för våra nationella insatser. Dessutom kan Finland påverka statusen på sina egna kustvatten genom att begränsa näringsutsläppen från jordbruket. Vi måste hjälpa till att genomföra handlingsplanen för Östersjön (2007), som antogs av skyddskommissionen för Östersjön (Helcom), genom effektivare vattenvård, trots att det inte går att undvika att kostnaderna för utsläppsminskning stiger, eftersom möjligheterna till snabba och omfattande åtgärder till största delen redan har uttömts. I de flesta andra frågor behövs det ett bredare samarbete mellan Östersjöländerna. Den viktigaste samarbetsorganisationen för skyddet av Östersjön är Helcom, där alla Östersjöstater och Europeiska kommissionen är medlemmar. Samtliga kuststater är också medlemmar i Östersjörådet (CBSS), och rådet spelar också en viktig roll som politiskt högnivåforum i området. Nordiska ministerrådet har haft ett intensivt samarbete på olika nivåer. Det stöder och finansierar ett brett spektrum av projekt i Östersjöområdet.

Europeiska rådet antog vid sitt möte 29–30 oktober 2009 en europeisk Östersjöstrategi och fastställde resolutionerna i rådet för allmänna frågor. Det föreslog att strategin verkställs omgående och noterade att den kan tjäna som pilotprojekt för andra makroregionala strategier. Rådet uppmanade kommissionen att komma med en framstegsrapport till mötet i juni 2011. Utrikesutskottet lämnade den 22 oktober 2009 ett utlåtande om EU:s Östersjöstrategi (UtUU 7/2009 rd) till stora utskottet.

EU kan genom sina insatser effektivt påverka en hållbar utveckling av Östersjöområdet, eftersom åtta av nio kuststater kring Östersjön är unionsmedlemmar. För att strategin ska kunna ge

nomföras effektivt måste samarbetet bli bättre och parterna engagera sig mera till exempel för Helcoms målsättning i de länder som befinner sig inom Östersjöns avrinningsområden och de länder som omfattas av den nordliga dimensionen. Det är bra att miljöinsatserna i EU:s strategi är uppbyggda kring Helcoms handlingsplan och att målet är att genomföra den effektivare.

Utskottet ser ett närmare samarbete mellan Ryssland och övriga Östersjöstater som utmaning nummer ett i framtiden. Ett bättre samarbete ligger i alla Östersjöstaters intresse, med tanke på såväl miljövard som ekonomi och säkerhetspolitik. Det är synnerligen viktigt att binda upp Ryssland vid EU:s Östersjöstrategi, bl.a. genom den nordliga dimensionen och partnerskapsprojekten i den. Det är viktigt att Finland aktivt är med om att binda upp Ryssland vid överenskommelsen i Esbo.

Utskottet konstaterade i sitt utlåtande (UtUU 7/2009 rd) att regeringen i enlighet med utskottets önskan aktivt har deltagit i förberedelserna för strategin. Det poängterar hur viktigt det är att strategin genomförs och att genomförandet följs upp och dessutom att Finland har påtagit sig ansvaret för att bekämpa eutrofiering (tillsammans med Polen) och att förbättra sjösäkerheten (tillsammans med Danmark), ett hållbart jordbruk, skogsbruk och fiske och den interna säkerheten.

Östersjöområdet hänger starkt samman med sin omgivning. Östersjöområdets omedelbara närhet till det arktiska området måste beaktas i såväl miljörelaterade som ekonomiska frågor. Den centrala slutsatsen i utskottets omfattande betänkande (UtUB 12/2009 rd) om det arktiska området var att den snabba klimatförändringen i de nordliga områdena gör det ännu angelägnare att skynda på insatser för att skydda miljön. Samtidigt har den ekonomiska aktiviteten ökat i det arktiska området. Finland är en av Östersjöstaterna och en av de arktiska staterna och har därmed goda förutsättningar att dra nytta av den växande ekonomiska aktiviteten i det arktiska området.

Finland föreslog en nordlig dimension 1997 och EU antog den som sin policy 1999. Den är ett instrument för samarbetet mellan Europeiska

unionen och Ryssland på överenskomna samarbetsområden som miljö och kärnsäkerhet eller social- och hälsovårdsfrågor. Den nordliga dimensionen tar sig också an de nordliga områdenas särfrågor, som den sårbara arktiska miljön och urfolkens situation.

Politiken för den nordliga dimensionen sågs över under Finlands EU-ordförandeskap 2006. Den omformulerades till en gemensam politik för fyra jämbördiga partner (EU, Ryssland, Norge och Island) och samtidigt antogs nya dokument om den nordliga dimensionen, dvs. en politisk förklaring med tillhörande ramdokument. Den nordliga dimensionen och EU:s Östersjöstrategi stöder varandra och stärker Östersjöpolitiken såväl inom unionen som i relation till tredje länder. Inte minst för att kunna åtgärda miljöproblemen är det angeläget att knyta Vitryssland till samarbetet bl.a. genom Helcom, eftersom Vitryssland hör till Östersjöns avrinningsområde. Efter reformerna har den nordliga dimensionen varit det mest dynamiska delområdet av samarbetet EU-Ryssland och är därmed ett naturligt och fungerande forum för samarbetet om EU:s Östersjöstrategi.

Den nordliga dimensionen bygger på samfinansiering som är en markering av att det handlar om samarbete mellan jämbördiga aktörer. Pengarna kommer inte bara från partnerskapsländerna utan också från EU:s finansiella instrument och program, internationella finansinstitut, regionala aktörer och privat sektor. Regeringen driver på samma koncept för finansiering av EU:s Östersjöstrategi, alltså att unionens existerande resurser och program utnyttjas i kombination med bidrag från medlemsstater och enskilda plus internationella finansinstitut som Nordiska investeringsbanken, Europeiska utvecklingsbanken och Europeiska investeringsbanken. De utestående frågorna i det område som Östersjöområdet och den nordliga dimensionen täcker in är så stora att det inte är realistiskt att bygga upp en finansiell strategi enbart på finansiering över unionens budget. Men utskottet vill ändå se närmare på hur möjligheterna till ekonomiskt bidrag från EU kan utnyttjas effektivast och smidigast, inbegripet budgetlin-

UtUU 10/2009 rd — SRR 6/2009 rd

jen för Östersjön, som infördes i unionsbudgeten 2009.

Utlåtande

Utrikesutskottet föreslår

att miljöutskottet beaktar det som sagts ovan.

Helsingfors den 1 december 2009

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Pertti Salolainen /saml
medl. Eero Akaan-Penttilä /saml
Pekka Haavisto /gröna
Eero Heinäluoma /sd
Antti Kalliomäki /sd
Ilkka Kanerva /saml
Timo Kaunisto /cent
Katri Komi /cent (delvis)
Annika Lapintie /vänst

Elisabeth Naucélér /sv
Aila Paloniemi /cent
Pekka Ravi /saml
Eero Reijonen /cent
Jutta Urpilainen /sd (delvis)
ers. Juha Korkeaoja /cent (delvis)
Esko-Juhani Tennilä /vänst
Erkki Tuomioja /sd (delvis).

Sekreterare var

utskottsråd Olli-Pekka Jalonen.